

Identifying the Components of an Educational Model Compatible with the E-Learning Environment Based on the Domains of the Fundamental Reform Document of Education (Second Elementary Level)

Elahe Shenavaei Zare¹, Moslem Cherabin^{2*}, Ahmad Akbari³, Ahmad Zendedel⁴

1. PhD Candidate, Department of Educational Management, Ne.C., Islamic Azad University, Neyshabur, Iran.
2. Department of Management, Ne.C., Islamic Azad University, Neyshabur, Iran (Corresponding Author).
3. Department of Educational Sciences, Ma.C., Islamic Azad University, Mashhad, Iran.
4. Department of Mathematics and Statistics, Ne.C., Islamic Azad University, Neyshabur, Iran.

❖ **Corresponding Author Email:** moslemch2015@gmail.com

Research Paper

Abstract

Receive: 2024/12/23
Accept: 2025/05/08
Published: 2025/12/22

Keywords:

E-learning, Fundamental Reform Document, elementary education, thematic analysis, educational model, balanced development

Article Cite:

Shenavaei Zare, E., Cherabin, M., Akbari, A., & Zendedel, A. (2025). Identifying the Components of an Educational Model Compatible with the E-Learning Environment Based on the Domains of the Fundamental Reform Document of Education (Second Elementary Level). *Sociology of Education*. 11(4): 1-11.

Purpose: The aim of this study is to identify the components of an educational model suited to the e-learning environment based on the domains of the Fundamental Reform Document of Education (FRDE) for the second level of elementary education.

Methodology: This study employed a qualitative approach using thematic analysis. The participants included 10 experts from the Mashhad Department of Education with experience in elementary education policy and administration. Purposeful sampling continued until theoretical saturation was reached. Data were collected through semi-structured interviews and analyzed using a six-phase thematic analysis method including data familiarization, initial coding, theme identification, thematic mapping, network analysis, and report development.

Findings: The analysis revealed that the educational model appropriate for the e-learning context should comprise four main categories: environmental factors, individual factors, institutional factors, and organizational factors. Each category included key components such as creative and open environments, intrinsic motivation, educational packages, organizational support, mental health, lesson plans, and proper administrative structures—each aligned with the balanced development emphasized in the FRDE.

Conclusion: The proposed model, derived from the research findings, provides a practical framework for policymakers and educational planners to implement effective e-learning in second-level elementary education and supports the achievement of balanced development through attention to human, institutional, environmental, and organizational factors.

<https://doi.org/10.61838/Soe.11.4.13>

Creative Commons: CC BY 4.0

Detailed Abstract

Introduction

The integration of digital technology in education has led to a global shift in the way teaching and learning are approached, with e-learning becoming a central component of contemporary educational systems. This transformation is not merely technological but fundamentally pedagogical, as it challenges traditional classroom-based models and demands new frameworks for designing, delivering, and evaluating instruction. In the context of Iran's educational system, the *Fundamental Reform Document of Education (FRDE)* outlines a holistic vision for balanced development across six domains: ethical, religious, cognitive, emotional, social, and physical. Aligning e-learning initiatives with the FRDE is essential to ensure that technological advancements do not compromise the values and educational objectives of the national curriculum (Abdollahnejad, 2019; Bazrafshan Moghadam et al., 2016).

The need for a tailored educational model for the e-learning environment is especially pronounced at the second level of elementary education. This stage plays a pivotal role in shaping learners' identity, social skills, and academic foundations. However, the transition to digital platforms often brings with it a set of pedagogical, psychological, and infrastructural challenges that, if unaddressed, may hinder effective learning (Gupta et al., 2024; Zarifsanaiey et al., 2024). Studies highlight the importance of learner autonomy, motivation, emotional well-being, and teacher-student interaction in virtual contexts, all of which are components emphasized in the FRDE (Culduz, 2024; Poon et al., 2024). Moreover, the success of e-learning initiatives is influenced by organizational readiness, institutional support, and clear administrative policies (Abdelfattah et al., 2024; Barikzai et al., 2024).

The literature also suggests that effective e-learning models must be multi-dimensional, encompassing not only content and pedagogy but also socio-emotional factors and contextual realities (Bibi, 2024; Puniatmaja et al., 2024). International evidence underscores the value of flexible, learner-centered environments supported by strong institutional structures and coherent instructional design (Halkiopoulos & Gkintoni, 2024; Zheng et al., 2023). These considerations are further reinforced by national-level studies emphasizing the necessity for educational models that respect local cultural and religious norms while embracing global educational trends (Alipour et al., 2025; Hajizadehanari, 2022). Therefore, identifying a coherent set of components that shape a suitable educational model for e-learning—rooted in the FRDE and tailored to the needs of second-level elementary learners—is a timely and strategic imperative.

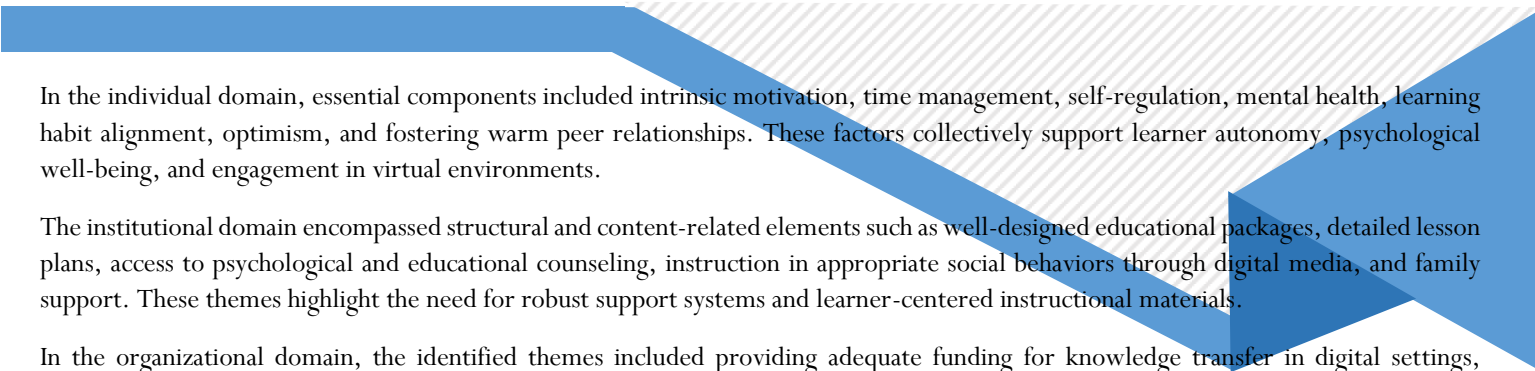
Methods and Materials

This study employed a qualitative approach using thematic analysis to explore expert perspectives on the components of an educational model suitable for the e-learning environment in the context of the FRDE. The participants were selected through purposive sampling and included 10 experts from the Department of Education in Mashhad with extensive experience in educational management and policy development. Sampling continued until theoretical saturation was achieved.

Data collection was carried out through semi-structured interviews, each lasting between 45 and 75 minutes. Interviews were recorded with informed consent and transcribed verbatim. Thematic analysis was conducted following a six-phase process: familiarization with the data, generation of initial codes, identification of themes, development of thematic maps, analysis of theme networks, and production of the final report. This process enabled the researchers to extract and refine key components across four domains: environmental, individual, institutional, and organizational.

Findings

The findings revealed that an effective educational model for e-learning in the second level of elementary education must be constructed upon four primary domains: environmental factors, individual factors, institutional factors, and organizational factors. Within the environmental domain, themes such as creating an open and creative space, promoting respectful and friendly relationships between students and teachers, cultivating a sense of belonging to the school, and ensuring equality in learning opportunities emerged as crucial. Additional elements like the use of humorous and engaging media and opportunities for collective activities and student gatherings were also emphasized.

In the individual domain, essential components included intrinsic motivation, time management, self-regulation, mental health, learning habit alignment, optimism, and fostering warm peer relationships. These factors collectively support learner autonomy, psychological well-being, and engagement in virtual environments.

The institutional domain encompassed structural and content-related elements such as well-designed educational packages, detailed lesson plans, access to psychological and educational counseling, instruction in appropriate social behaviors through digital media, and family support. These themes highlight the need for robust support systems and learner-centered instructional materials.

In the organizational domain, the identified themes included providing adequate funding for knowledge transfer in digital settings, establishing a flexible and transparent organizational structure, supporting educational research, implementing effective administrative policies, and ensuring institutional backing for educators. These components are pivotal for operationalizing and sustaining quality e-learning.

Discussion and Conclusion

The discussion of findings underscores the necessity for a comprehensive and context-sensitive educational model that can meet the pedagogical and developmental needs of second-level elementary students in e-learning environments. The identified components reflect a holistic understanding of learning, one that integrates cognitive, emotional, social, and institutional dimensions.

Environmental components, such as fostering creativity and respectful interactions, are foundational to building safe and engaging virtual spaces. When students feel connected and valued, they are more likely to participate actively and learn effectively. This requires deliberate efforts to design online interactions that replicate the social richness of face-to-face classrooms.

Individual components like motivation, mental well-being, and self-regulation highlight the importance of psychological readiness and personal agency in digital learning. These findings suggest that e-learning success depends not just on technology but on preparing learners to take ownership of their education. Cultivating skills such as time management and emotional resilience should be integral parts of the digital curriculum.

Institutional components point to the need for high-quality content and support systems that address the holistic needs of students. Structured lesson plans, access to counseling, and family engagement are not optional add-ons but essential parts of a functional e-learning system. When students have access to meaningful content and emotional support, their learning experiences become more effective and fulfilling.

Organizational components reinforce the idea that systemic support is essential for scalable and sustainable e-learning. From funding and administrative policies to organizational culture and research, these elements determine the capacity of educational institutions to implement and maintain effective virtual learning environments.

In conclusion, the educational model proposed in this study serves as a blueprint for integrating the principles of the FRDE into the digital age. It brings together critical dimensions that ensure learning remains balanced, inclusive, and rooted in national educational values while being responsive to the demands of the 21st-century digital landscape. This model can guide policymakers, educators, and school administrators in developing and refining e-learning strategies that are both contextually grounded and pedagogically sound.

جامعه‌شناسی آموزش و پرورش

شناسایی مؤلفه‌های الگوی آموزشی متناسب با محیط یادگیری الکترونیکی بر اساس ساحت‌های سند تحول آموزش و پرورش (دوره دوم ابتدایی)

الهه شنوائی زارع^۱، مسلم چرابین^{۲*}، احمد اکبری^۳، احمد زنده دل^۴

۱. دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزشی، واحد نیشابور، دانشگاه آزاد اسلامی، نیشابور، ایران.

۲. گروه مدیریت، واحد نیشابور، دانشگاه آزاد اسلامی، نیشابور، ایران (نویسنده مسئول).

۳. گروه علوم تربیتی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران.

۴. گروه ریاضی و آمار، واحد نیشابور، دانشگاه آزاد اسلامی، نیشابور، ایران.

✦ ایمیل نویسنده مسئول: moslemch2015@gmail.com

مقاله تحقیقاتی	چکیده
دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۰۳	هدف: هدف این پژوهش شناسایی مؤلفه‌های الگوی آموزشی متناسب با محیط یادگیری الکترونیکی براساس ساحت‌های سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در دوره دوم ابتدایی است.
پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۱۸	روش‌شناسی: این پژوهش با رویکرد کیفی و به روش تحلیل مضمون انجام شد. مشارکت‌کنندگان شامل ۱۰ نفر از خبرگان آموزش و پرورش شهر مشهد بودند که دارای سابقه مدیریتی و سیاست‌گذاری در حوزه آموزش ابتدایی بودند. نمونه‌گیری به صورت هدفمند تا دستیابی به اشباع نظری انجام شد. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته گردآوری شده و پس از پیاده‌سازی، با استفاده از روش تحلیل مضمون شش‌مرحله‌ای تحلیل شدند. مراحل تحلیل شامل آشنایی با داده‌ها، کدگذاری اولیه، شناسایی مضامین، ترسیم شبکه مضامین، تحلیل شبکه و تدوین گزارش نهایی بود.
انتشار: ۱۴۰۴/۱۰/۰۱	یافته‌ها: یافته‌های تحلیلی پژوهش نشان داد که الگوی آموزشی مناسب برای محیط یادگیری الکترونیکی باید شامل چهار دسته اصلی از مؤلفه‌ها باشد: عوامل محیطی، عوامل فردی، عوامل نهادی و عوامل سازمانی. هر یک از این دسته‌ها شامل مضامین متعددی از جمله فضای آزاد و خلاقانه، انگیزه‌های درونی، بسته آموزشی، حمایت سازمانی، سلامت روانی، طرح درس و ساختار اداری مناسب بودند که در راستای تحقق تربیت متوازن در ساحت‌های سند تحول بنیادین قرار می‌گیرند.
واژگان کلیدی: یادگیری الکترونیکی، سند تحول بنیادین، آموزش ابتدایی، تحلیل مضمون، الگوی آموزشی، تربیت متوازن.	نتیجه‌گیری: الگوی طراحی شده مبتنی بر نتایج این پژوهش می‌تواند به عنوان راهنمایی برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان آموزشی در پیاده‌سازی آموزش مجازی اثربخش در دوره دوم ابتدایی مورد استفاده قرار گیرد و با توجه به مؤلفه‌های انسانی، نهادی، محیطی و سازمانی، به تحقق اهداف تربیت متوازن کمک نماید.
استناد مقاله: شنوائی زارع، الهه، چرابین، مسلم، اکبری، احمد، و زنده دل، احمد. (۱۴۰۴). شناسایی مؤلفه‌های الگوی آموزشی متناسب با محیط یادگیری الکترونیکی بر اساس ساحت‌های سند تحول آموزش و پرورش (دوره دوم ابتدایی). جامعه‌شناسی آموزش و پرورش، ۱۱(۴): ۱-۱۱.	

مقدمه

تحولات گسترده در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات، چشم‌انداز نظام‌های آموزشی را به‌گونه‌ای بنیادین دگرگون ساخته و مفهوم یادگیری الکترونیکی را به یکی از محورهای کلیدی توسعه آموزش تبدیل کرده است. یادگیری الکترونیکی با بهره‌گیری از بسترهای دیجیتال، به‌عنوان ابزاری نوین برای ارتقای کیفیت، دسترسی و عدالت آموزشی مطرح شده و با ویژگی‌هایی چون انعطاف‌پذیری زمانی و مکانی، تعامل‌پذیری بالا و امکان شخصی‌سازی آموزش، افق‌های تازه‌ای را پیش روی نظام‌های آموزشی قرار داده است. (AbdAlgene & Ali, 2024; Puniatmaja et al., 2024) در این میان، نظام آموزشی جمهوری اسلامی ایران نیز هم‌زمان با ترویج رویکردهای نوین یادگیری، در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، بر ضرورت تحول در فرآیند یاددهی-یادگیری و انطباق آن با اقتضات دنیای دیجیتال تأکید کرده است. (Abdollahnejad, 2019; Bazrafshan Moghadam et al., 2016) بنابراین، طراحی الگویی آموزشی که بتواند با محیط یادگیری الکترونیکی هماهنگ باشد و در عین حال با ساحت‌های شش‌گانه سند تحول هم‌راستا باشد، ضرورتی انکارناپذیر در فضای آموزش ابتدایی به‌ویژه در دوره دوم محسوب می‌شود.

سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، با هدف ارتقای کیفیت تربیت متوازن در ساحت‌های اعتقادی، اخلاقی، علمی، اجتماعی، زیستی و زیبایی‌شناختی تدوین شده است و هرگونه طراحی آموزشی باید به‌گونه‌ای صورت گیرد که بتواند ابعاد مختلف تربیت را در بسترهای نوین یادگیری پوشش دهد (Alipour et al., 2025). به نظر می‌رسد محیط یادگیری الکترونیکی به‌دلیل ماهیت فناوری‌محور و ساختار متفاوتش، نیازمند الگویی متمایز و مبتنی بر اقتضات روان‌شناختی، اجتماعی و فنی است. (Gupta et al., 2024; Zarifsanaiy et al., 2024) چالش‌های موجود در زمینه تعامل انسانی، انگیزش درونی، احساس تعلق، عدالت آموزشی و مدیریت زمان، از جمله عواملی هستند که در یادگیری مجازی باید به‌گونه‌ای ساختاریافته مورد توجه قرار گیرند تا فرآیند یاددهی-یادگیری به‌صورت معنادار و اثربخش تحقق یابد (Poon et al., 2024; Recalde-Carranza, 2023).

مطالعات متعددی به بررسی فرصت‌ها و چالش‌های محیط‌های یادگیری الکترونیکی پرداخته‌اند و بر ضرورت طراحی مدل‌های آموزشی انعطاف‌پذیر و سازگار با شرایط دیجیتال تأکید کرده‌اند. به‌عنوان نمونه، پژوهش‌های بین‌المللی بر این نکته تأکید دارند که شخصی‌سازی آموزش، سنجش انطباق‌پذیر و کاربرد فناوری‌های هوشمند همچون هوش مصنوعی و واقعیت افزوده، می‌تواند در ارتقای انگیزش و مشارکت فراگیران در محیط مجازی مؤثر باشد. (Halkiopoulou & Gkintoni, 2024; Zheng et al., 2023) همچنین تحلیل‌های مبتنی بر رویکردهای شناختی و روان‌شناسی یادگیری نشان می‌دهد که طراحی محیط‌های یادگیری باید متناسب با سبک‌های یادگیری فردی، ظرفیت شناختی، سلامت روانی و نیازهای هیجانی دانش‌آموزان صورت گیرد. (Bibi, 2024; Culduz, 2024) در همین راستا، توجه به مؤلفه‌هایی چون خودکنترلی، انگیزه‌های درونی، امید به آینده و ارتباطات صمیمانه میان دانش‌آموزان و معلمان از اهمیت بسزایی برخوردار است (Ghalavand, 2024; Qazi et al., 2024).

از سوی دیگر، بسیاری از پژوهش‌ها بر اهمیت نقش عوامل سازمانی و نهادی در اثربخشی محیط‌های یادگیری الکترونیکی تأکید کرده‌اند. ساختارهای سازمانی منعطف، وجود قوانین و سیاست‌های شفاف، حمایت‌های مالی و فنی، و نیز حضور نیروی انسانی متخصص، از جمله عواملی هستند که زمینه‌ساز تحقق آموزش اثربخش در فضای مجازی می‌شوند. (Abdelfattah et al., 2024; Barikzai et al., 2024) به‌ویژه در آموزش ابتدایی، نقش حمایت والدین، وجود بسته‌های آموزشی متناسب، مشاوره روان‌شناسی و فعالیت‌های جمعی فرهنگی و هنری، در شکل‌گیری هویت تربیتی و احساس تعلق دانش‌آموزان به محیط یادگیری مجازی، نقش کلیدی دارد. (Sadeghi, 2024; Zandi et al., 2023) در همین راستا، برخی پژوهش‌ها با تأکید بر الگوهای بومی و اقتضات فرهنگی-اجتماعی، طراحی الگوهای آموزشی مبتنی بر اسناد راهبردی ملی مانند سند تحول بنیادین را پیشنهاد کرده‌اند که بتوانند هم‌زمان پاسخگوی نیازهای بومی و قابلیت‌های فناوری‌های نوین باشند (Hajizadehanari, 2022; Rahespar & Salehi, 2020).

در مجموع، بررسی ادبیات پژوهش و اسناد بالادستی نشان می‌دهد که طراحی یک الگوی آموزشی منسجم و متناسب با محیط یادگیری الکترونیکی، نیازمند توجه هم‌زمان به عناصر گوناگون است. این مؤلفه‌ها در کنار یکدیگر می‌توانند بستری را فراهم کنند تا یادگیری مجازی به‌گونه‌ای معنادار، اخلاق‌مدار، و کارآمد در آموزش رسمی کشور جای گیرد و نقش خود را در تربیت انسان متعادل و تمدن‌ساز ایفا نماید. بر این اساس، مطالعه حاضر با هدف شناسایی مؤلفه‌های الگوی آموزشی متناسب با محیط یادگیری الکترونیکی در دوره دوم ابتدایی انجام شد.

روش‌شناسی پژوهش

در این پژوهش از رویکرد کیفی بهره گرفته شده است تا از طریق تحلیل عمیق دیدگاه‌های خبرگان حوزه آموزش و پرورش، مؤلفه‌های الگوی آموزشی متناسب با محیط یادگیری الکترونیکی بر اساس ساحت‌های سند تحول بنیادین شناسایی شوند. جامعه پژوهش شامل خبرگان منتخب سازمان آموزش و پرورش شهر مشهد بود که سابقه مدیریتی و سیاست‌گذاری در حوزه تعلیم و تربیت داشتند. انتخاب شرکت‌کنندگان به شیوه نمونه‌گیری هدفمند و بر اساس اصل "نمونه‌های حاوی اطلاعات غنی" انجام شد. پژوهشگر افرادی را برای مصاحبه انتخاب کرد که به دلیل تجربه و آگاهی عمیق از موضوع، قادر به ارائه داده‌های کیفی ارزشمندی باشند. تعداد نمونه‌ها در آغاز مشخص نبود و فرایند نمونه‌گیری تا زمانی ادامه یافت که اشباع نظری حاصل شد. پس از انجام ده مصاحبه عمیق، مشخص شد که اطلاعات جدیدی به داده‌های قبلی افزوده نمی‌شود، لذا نمونه‌گیری در این نقطه متوقف گردید. مصاحبه‌شوندگان همگی از خبرگان سازمان آموزش و پرورش مشهد بودند و به‌طور میانگین بیش از ۱۵ سال سابقه فعالیت تخصصی در حوزه آموزش، سیاست‌گذاری یا مدیریت اجرایی در آموزش ابتدایی داشتند.

برای گردآوری داده‌های مورد نیاز این پژوهش از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. ابزار گردآوری اطلاعات شامل یک پروتکل مصاحبه طراحی شده توسط پژوهشگر بود که با استفاده از مبانی نظری پژوهش و اهداف مطالعه تدوین شد. سوالات مصاحبه در دو بخش عمومی و تخصصی تنظیم گردید و طی جلسات مصاحبه، پژوهشگر با انعطاف‌پذیری، پرسش‌های فرعی بیشتری را بسته به پاسخ مصاحبه‌شونده مطرح می‌کرد. تمامی مصاحبه‌ها با کسب رضایت آگاهانه از مشارکت‌کنندگان ضبط گردید و سپس به صورت کامل پیاده‌سازی شد. مدت زمان هر مصاحبه بین ۴۵ تا ۷۵ دقیقه متغیر بود. پژوهشگر پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌ها، صحت آن‌ها را با بازبینی مجدد و تطبیق با فایل صوتی تأیید نمود و برای تحلیل داده‌ها از نسخه نهایی متن مصاحبه‌ها استفاده کرد.

تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها با روش تحلیل مضمون انجام گرفت که یکی از روش‌های پرکاربرد در رویکرد کیفی محسوب می‌شود. این روش بر شناسایی، تحلیل و تفسیر الگوهای معانی درون داده‌های متنی تمرکز دارد. نخست، پژوهشگر با داده‌ها آشنا شد و با مرور چندباره متن مصاحبه‌ها، در محتوای آن‌ها غوطه‌ور گردید تا به درک عمیقی از محتوای موجود دست یابد. در مرحله بعد، کدگذاری اولیه انجام شد؛ بدین معنا که پژوهشگر نکات کلیدی و ایده‌های مهم موجود در متن را شناسایی و آن‌ها را در قالب کدهای اولیه استخراج کرد. در مرحله سوم، کدهای مشابه و هم‌راستا در قالب مضامین اولیه دسته‌بندی شدند و تحلیل در سطحی کلان‌تر ادامه یافت. سپس با پالایش و بازبینی مضامین، شبکه مضامین ترسیم گردید؛ در این مرحله، مضامینی که همپوشانی داشتند یا فاقد داده‌های کافی بودند، حذف یا ادغام شدند و مضامین نهایی مشخص گردید. پس از آن، تحلیل شبکه مضامین انجام شد که شامل بررسی ارتباط میان مضامین، تفسیر معنای پنهان آن‌ها و تحلیل ساختار الگوهای معنایی به‌دست‌آمده بود. در نهایت، گزارش تحلیلی پژوهش تدوین شد و در آن مضامین اصلی همراه با نمونه‌هایی از داده‌ها (اقتباس‌هایی از مصاحبه‌ها) ارائه گردید تا اعتبار تحلیل و انسجام روایت پژوهش تضمین شود.

یافته‌های پژوهش

در این پژوهش، تعداد ۱۰ نفر از خبرگان آموزش و پرورش شهر مشهد مشارکت داشتند. از نظر گروه سنی، ۱۰ درصد شرکت‌کنندگان در بازه سنی ۳۱ تا ۴۰ سال، ۳۰ درصد در بازه ۴۱ تا ۵۰ سال و ۶۰ درصد در بازه ۵۱ سال و بیشتر قرار داشتند. از نظر سطح تحصیلات، ۲۰ درصد دارای مدرک فوق لیسانس و ۸۰ درصد دارای مدرک دکتری بودند. همچنین از نظر سابقه کاری، ۱۰ درصد دارای ۶ تا ۱۰ سال، ۲۰ درصد دارای ۱۱ تا ۱۵ سال، ۳۰ درصد دارای ۱۶ تا ۲۰ سال و ۴۰ درصد دارای ۲۱ سال و بیشتر سابقه فعالیت در حوزه آموزش و پرورش بودند. این ترکیب جمعیتی نشان‌دهنده برخورداری نمونه از تجربه و تخصص بالای مدیریتی و آموزشی است.

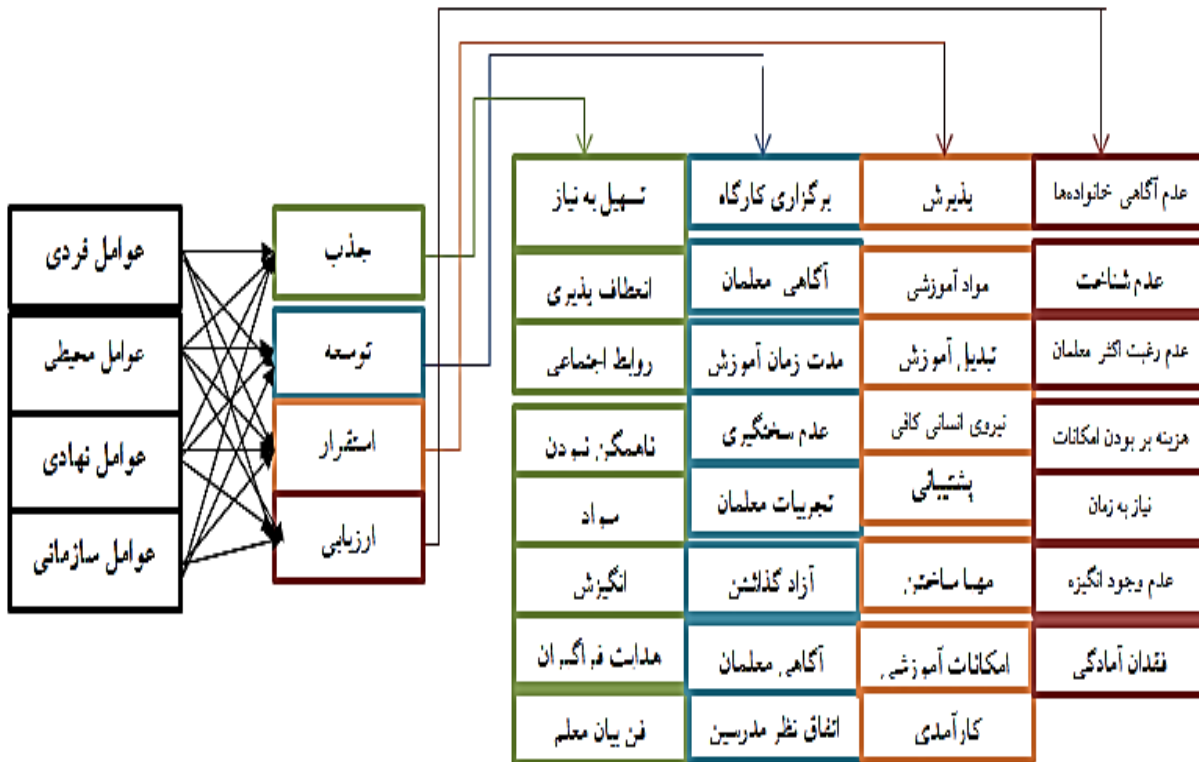
در جدول زیر، مؤلفه‌های الگوی آموزشی متناسب با محیط یادگیری الکترونیکی براساس ساحت‌های سند تحول آموزش و پرورش برای دوره دوم ابتدایی، در چهار دسته‌ی اصلی عوامل محیطی، عوامل فردی، عوامل نهادی و عوامل سازمانی ارائه شده‌اند. این مؤلفه‌ها از تحلیل مصاحبه‌های انجام‌شده با خبرگان

استخراج شده‌اند و نشان‌دهنده ابعاد مختلفی از الگوی پیشنهادی هستند که برای تقویت کیفیت یادگیری الکترونیکی و هماهنگ‌سازی آن با اسناد بالادستی آموزش و پرورش کشور، ضروری‌اند.

جدول ۱. مؤلفه‌های الگوی آموزشی متناسب با محیط یادگیری الکترونیکی براساس ساحت‌های سند تحول آموزش و پرورش (دوره دوم ابتدایی)

عوامل سازمانی	عوامل نهادی	عوامل فردی	عوامل محیطی
هزینه‌های مرتبط با انتقال دانش در محیط یادگیری الکترونیکی	توجه به نیازهای دانش‌آموزان	انگیزه‌های درونی	فضای آزاد و خلاقانه
ساختار سازمان	وجود مشاور و متخصص روان‌شناسی و علوم تربیتی برای حل مشکلات دانش‌آموزان و هم‌دلی با آن‌ها	مدیریت زمان	روابط محترمانه و دوستانه بین دانش‌آموزان و معلمان و کارکنان
بها دادن به تحقیقات	بسته آموزشی	خودکنترلی و خودمدیریتی	احساس تعلق به مدرسه
حمایت سازمانی	طرح درس	سلامت روانی	نمایش فیلم‌های شاد و طنز در رسانه‌های مورد استفاده در محیط یادگیری الکترونیکی
قوانین اداری	آموزش روابط اجتماعی مناسب در رسانه‌های مرتبط با محیط یادگیری الکترونیکی	تناسب با عادات یادگیری فردی	برابری فرصت‌های یادگیری
-	حمایت خانوادگی	تسهیل ارزش‌آفرینی	مدرس
-	حل مسئله	پذیرش	در نظر گرفتن مکان‌هایی برای اجتماعات دانش‌آموزان
-	فعالیت‌های هنری و فرهنگی در رسانه‌های مرتبط با محیط یادگیری الکترونیکی	اهل چالش بودن	اجرای فعالیت‌های جمعی و مشترک بین دانش‌آموزان و کارکنان مدرسه در رسانه‌های مرتبط با محیط یادگیری الکترونیکی
-	-	امید و هدف داشتن	-
-	-	ارتباط دوستانه و صمیمانه با هم‌کلاسی‌ها	-

بر اساس جدول فوق، یافته‌ها نشان می‌دهند که طراحی یک الگوی آموزشی مؤثر برای محیط یادگیری الکترونیکی در دوره دوم ابتدایی مستلزم توجه به ترکیبی از عوامل محیطی، فردی، نهادی و سازمانی است. در بعد عوامل محیطی، ایجاد فضای آزاد و خلاقانه، برقراری روابط محترمانه میان دانش‌آموزان و معلمان، و تقویت حس تعلق به مدرسه نقش بسزایی در افزایش مشارکت و انگیزش دانش‌آموزان دارند. در حوزه عوامل فردی، مؤلفه‌هایی مانند انگیزه‌های درونی، خودکنترلی، سلامت روانی، و امید به آینده از اهمیت بالایی برخوردارند که نشان‌دهنده نیاز به حمایت‌های روان‌شناختی و تربیتی در محیط مجازی است. از سوی دیگر، عوامل نهادی شامل برنامه‌ریزی دقیق در قالب بسته‌های آموزشی، طرح درس منسجم، حضور مشاوران متخصص، و آموزش مهارت‌های اجتماعی در رسانه‌های دیجیتال است که برای پاسخ‌گویی به نیازهای دانش‌آموزان طراحی شده‌اند. نهایتاً، در سطح سازمانی، عناصر حمایتی همچون تخصیص هزینه‌ها، ساختار سازمانی منعطف، قوانین مشخص، و ارتقاء جایگاه تحقیق و پژوهش به‌عنوان پشتوانه اجرای موفق برنامه‌های آموزشی مجازی تلقی می‌شوند. تلفیق این مؤلفه‌ها زمینه‌ساز الگویی جامع و کارآمد خواهد بود که هم‌راستا با ساحت‌های سند تحول بنیادین، محیط یادگیری الکترونیکی را برای دانش‌آموزان دوره دوم ابتدایی به فضایی معنادار و مؤثر بدل می‌کند.

شکل ۱. مدل نهایی پژوهش

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش که با هدف شناسایی مؤلفه‌های الگوی آموزشی متناسب با محیط یادگیری الکترونیکی براساس ساحت‌های سند تحول آموزش و پرورش در دوره دوم ابتدایی انجام شده است، نشان داد که این الگو باید متشکل از چهار دسته اصلی از عوامل باشد: عوامل محیطی، عوامل فردی، عوامل نهادی و عوامل سازمانی. در بین عوامل محیطی، مؤلفه‌هایی همچون فضای آزاد و خلاقانه، روابط محترمانه بین دانش‌آموزان و معلمان، احساس تعلق به مدرسه، نمایش فیلم‌های شاد، و برابری فرصت‌های یادگیری مورد شناسایی قرار گرفت. در حیطه عوامل فردی، مؤلفه‌هایی نظیر انگیزه‌های درونی، مدیریت زمان، خودکنترلی، سلامت روانی، تناسب با عادات یادگیری فردی، و امید و هدف داشتن، مورد تأکید قرار گرفت. در زمینه عوامل نهادی نیز وجود بسته‌های آموزشی مناسب، طرح درس، مشاوره تخصصی، آموزش روابط اجتماعی، حمایت خانواده، و فعالیت‌های هنری و فرهنگی در رسانه‌های مجازی، اهمیت یافت. نهایتاً در سطح عوامل سازمانی، وجود ساختار منعطف، حمایت سازمانی، بها دادن به تحقیقات، قوانین اداری مناسب و تأمین هزینه‌های مرتبط با انتقال دانش از مهم‌ترین مؤلفه‌ها معرفی شد.

این نتایج با ادبیات موجود درباره ضرورت چندبعدی بودن طراحی آموزشی در محیط‌های یادگیری الکترونیکی هم‌راستا هستند. برای مثال، پژوهش‌های انجام‌شده نشان داده‌اند که فضای آزاد، روابط محترمانه و احساس تعلق، از جمله مؤلفه‌هایی هستند که به افزایش انگیزش درونی و مشارکت یادگیرندگان در محیط مجازی منجر می‌شوند. (Gupta et al., 2024; Poon et al., 2024) همچنین یافته‌های پژوهش حاضر در بخش عوامل فردی با مطالعاتی هم‌خوانی دارد که بر نقش کلیدی مهارت‌های خودتنظیمی، مدیریت زمان و امید به آینده در بهبود یادگیری در بسترهای دیجیتال تأکید کرده‌اند (Bibi, 2024; Culduz, 2024; Zheng et al., 2023). پژوهش‌های بین‌المللی نیز مؤید این مطلب هستند که دانش‌آموزان در صورت برخورداری از انگیزش، هدف‌مندی و سلامت روانی، در فضای الکترونیکی عملکرد مطلوب‌تری خواهند داشت و بهتر با چالش‌های یادگیری سازگار می‌شوند (Puniatmaja et al., 2024; Zarifsanaiy et al., 2024).

در سطح نهادی، نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهند که بسته‌های آموزشی، طرح درس، نقش مشاوران، و فعالیت‌های هنری-فرهنگی، بخشی جدایی‌ناپذیر از الگوی مطلوب در فضای آموزش مجازی هستند. این یافته با پژوهش‌هایی هم‌راستا است که نشان می‌دهند ساختار محتوای آموزشی، پشتیبانی عاطفی و اجتماعی و مشارکت والدین، از جمله عوامل اثرگذار در موفقیت آموزش در بسترهای الکترونیکی به‌ویژه در سنین پایین‌تر هستند (Recalde-Carranza, 2023; Zandi et al., 2023). به‌ویژه در آموزش ابتدایی، فراهم کردن زمینه‌هایی برای یادگیری مشارکتی، آموزش مهارت‌های اجتماعی، و تقویت ارتباطات خانوادگی از طریق رسانه‌های دیجیتال، می‌تواند در تثبیت یادگیری مؤثر باشد. (Sadeghi, 2024; Zahedi et al., 2023).

در حوزه عوامل سازمانی، یافته‌ها بیانگر آن است که موفقیت هر برنامه آموزشی در بستر یادگیری الکترونیکی وابسته به زیرساخت‌های سازمانی مناسب، حمایت‌های مدیریتی و وجود قوانین مشخص است. پژوهش‌های مشابه نیز نشان داده‌اند که فقدان سیاست‌های منسجم، محدودیت منابع مالی، و ضعف در ساختارهای پشتیبانی سازمانی، از اصلی‌ترین موانع اثربخشی آموزش‌های الکترونیکی به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه محسوب می‌شوند (Abdelfattah, 2024; Barikzai et al., 2024; et al., 2024). نتایج این پژوهش با تحلیل‌های انجام‌شده توسط (Qazi et al., 2024) نیز هم‌خوانی دارد که در آن، حمایت سازمانی، قوانین روشن، و وجود زیرساخت‌های اداری منطقی به‌عنوان عوامل کلیدی در پیاده‌سازی موفق آموزش مجازی شناسایی شده‌اند.

همچنین یافته‌های پژوهش حاضر در راستای مطالعات نظری نیز قرار دارد. برای مثال، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش بر ضرورت تحقق تربیت متوازن در ساحت‌های گوناگون و توجه به هویت فرهنگی-ملی تأکید دارد و هرگونه طراحی آموزشی را موظف به لحاظ کردن این ابعاد می‌داند (Abdollahnejad, 2020; Rahespar & Salehi, 2019). در همین راستا، مطالعاتی نظیر پژوهش (Alipour et al., 2025) نشان داده‌اند که مؤلفه‌های تربیتی باید در قالبی پویا و متناسب با اقتضائات بسترهای دیجیتال بازتعریف شوند. همچنین، نتایج این پژوهش هم‌راستا با پیشنهادها ارائه‌شده در الگوی مفهومی دانشگاه فرهنگیان نیز هست که در آن بر نقش یکپارچه ساختن عوامل محیطی، فردی، نهادی و ساختاری در طراحی آموزشی تأکید شده است (Hajizadehanari, 2022).

از سوی دیگر، یافته‌های این پژوهش در بعد بین‌المللی نیز تأیید شده‌اند. به‌عنوان مثال، (Halkiopoulou & Gkintoni, 2024) بر اهمیت بهره‌گیری از فناوری‌های شناختی و ارزیابی‌های انطباق‌پذیر در طراحی محیط‌های شخصی‌سازی شده تأکید می‌کند که با مؤلفه‌های فردی شناسایی شده در پژوهش حاضر مطابقت دارد. همچنین، مطالعه (Oulamine et al., 2025) بر روند تحول یادگیری دیجیتال در آموزش عالی، ضرورت یکپارچگی میان مؤلفه‌های سازمانی، فناوریانه و روانی را مطرح کرده است که با یافته‌های این پژوهش قابل تطبیق است. در زمینه ساختارهای قانونی، (Bayer, 2024) نیز نقش استانداردهای آموزش مجازی را در انسجام بخشیدن به محتوای الکترونیکی و تحقق عدالت آموزشی برجسته ساخته است.

جمع‌بندی یافته‌ها نشان می‌دهد که طراحی الگوی آموزشی متناسب با محیط یادگیری الکترونیکی نه تنها باید بر ابزارها و فناوری‌ها تمرکز داشته باشد، بلکه نیازمند نگرشی جامع به مؤلفه‌های انسانی، نهادی و محیطی است. هم‌راستاسازی این مؤلفه‌ها با ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین، می‌تواند مسیر تحقق آموزش الکترونیکی کارآمد، متعادل و مبتنی بر اصول تربیتی اسلامی-ایرانی را هموار سازد. بنابراین، نتایج این پژوهش بر ضرورت حرکت به‌سوی مدلی جامع، زمینه‌مند، و چندبعدی تأکید دارد که بتواند ظرفیت‌های یادگیری مجازی را در خدمت توسعه انسانی و تربیت متوازن قرار دهد.

این پژوهش مانند هر مطالعه کیفی دیگر با محدودیت‌هایی مواجه بوده است. نخست آنکه به‌دلیل ماهیت کیفی پژوهش و محدودیت در تعداد نمونه، تعمیم نتایج به سایر مناطق جغرافیایی یا گروه‌های آموزشی، با احتیاط باید انجام گیرد. همچنین، تمرکز پژوهش بر دوره دوم ابتدایی ممکن است برخی مؤلفه‌های خاص سنین پایین‌تر یا بالاتر را در نظر نگرفته باشد. یکی دیگر از محدودیت‌ها، عدم استفاده از روش‌های ترکیبی یا مقایسه‌ای بود که می‌توانست غنای تحلیل را افزایش دهد.

پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده با بهره‌گیری از روش‌های کمی یا ترکیبی، نسبت به سنجش میزان تحقق و کارآمدی مؤلفه‌های شناسایی شده در این الگو اقدام نمایند. همچنین انجام پژوهش‌های مشابه در سایر مقاطع تحصیلی (پیش‌دستانی، متوسطه اول و دوم) می‌تواند به توسعه و تکمیل الگوهای آموزشی متناسب با محیط یادگیری الکترونیکی کمک کند. بررسی نقش فناوری‌های نوظهور مانند واقعیت مجازی، هوش مصنوعی و متاورس در یادگیری الکترونیکی، موضوعی نو و قابل توجه برای پژوهش‌های آتی است.

برای تحقق الگوی پیشنهادی در عمل، لازم است نظام آموزش و پرورش زیرساخت‌های فناورانه لازم را به‌صورت پایدار فراهم آورد. معلمان باید در زمینه طراحی آموزشی، تولید محتوای الکترونیکی، و مدیریت کلاس‌های مجازی آموزش‌های تخصصی ببینند. همچنین ضروری است که خانواده‌ها به‌عنوان یکی از بازیگران اصلی محیط یادگیری مجازی، مورد توانمندسازی و حمایت قرار گیرند. سیاست‌گذاران نیز باید با تدوین آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی مشخص، فرآیند پیاده‌سازی الگوی یادگیری الکترونیکی را تسهیل کنند و از الگوهای موفق در سایر کشورها و مناطق بومی بهره‌برداری هدفمند داشته باشند.

موازین اخلاقی

در این پژوهش ملاحظات اخلاقی رعایت شد.

تشکر و قدردانی

از تمام مادران و دانش‌آموزانی که در این پژوهش همراه ما بودند و همچنین، از آموزش و پرورش استان تهران که امکان انجام پژوهش حاضر را فراهم کردند، تقدیر و تشکر می‌شود.

مشارکت نویسندگان

نویسندگان این مطالعه با هم مشارکت فعال داشتند.

تعارض منافع

بین نویسندگان پژوهش حاضر هیچ تضاد منافی وجود نداشت.

Reference

- AbdAlgane, M., & Ali, R. (2024). *Strategies for E-learning in Teaching English as a Foreign Language: Digital Pathways*. Cambridge Scholars Publishing. <https://www.cambridgescholars.com/product/978-1-0364-0095-8>
- Abdelfattah, F., Al Mashaikhya, N. Y., Dahleez, K. A., & El Saleh, A. (2024). A systematic review of e-learning systems adoption before and during the COVID-19. *Global Knowledge, Memory and Communication*, 73(3), 292-311. <https://doi.org/10.1108/GKMC-02-2022-0033>
- Abdollahnejad, N. (2019). The Fundamental Education Reform Document and Its Challenges. Fourth National Scientific and Research Conference on Psychology and Educational Sciences,
- Alipour, K., Ahmad Beigi, F., Ansarian, F., & Izadi, M. (2025). Identifying and Evaluating Spiritual Education Components Based on the Fundamental Education Reform Document. *Sociology of Education*, 10(2), 419-429.
- Barikzai, S., Bharathi, V., & Perdanad, A. (2024). Challenges and strategies in e-learning adoption in emerging economies: a scoping review. *Cogent Education*, 11(1), 2400415. <https://doi.org/10.1080/2331186X.2024.2400415>
- Bayer, N. (2024). Introduction to e-learning standards: What are they and why are they important. *Trends in Training*.
- Bazrafshan Moghadam, M., Shoghi, M., & Rahmankhah, R. (2016). The Place of Educational Supervision in the Fundamental Reform Document of Education (FRDE) in the Islamic Republic of Iran. *Foundations of Education*, 5(2), 23-43. https://fedu.um.ac.ir/article_34614.html?lang=en
- Bibi, Y. (2024). E-Learning, an Emerging Trend in Education, the Concept, Importance, Benefits and Drawbacks. *International Journal of Research Publication and Reviews*, 5(2), 1694-1699. <https://doi.org/10.55248/gengpi.5.0224.0513>
- Culduz, M. (2024). Benefits and Challenges of E-Learning, Online Education, and Distance Learning. In (pp. 1-27). <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-4131-5.ch001>
- Ghalavand, H. (2024). Iranian Medical Students' E-Learning Continuance Intention After End of COVID-19 Pandemic. *Journal of education and health promotion*, 13(1). https://doi.org/10.4103/jehp.jehp_1698_22
- Gupta, S., Pandey, S., Sahoo, S., & Pandey, C. S. (2024). E-learning's influence on academic performance, learning outcomes and creativity. *The International Journal of Information and Learning Technology*, 41(3), 217-229. <https://doi.org/10.1108/IJILT-07-2023-0117>

- Hajizadehanari, H. (2022). Conceptual model of Farhangīān University based on the fundamental reform document of education. *Research in Teacher Education (RTE)*, 5(3), 145-115. https://te-research.cfu.ac.ir/article_2610.html?lang=en
- Halkiopoulos, & Gkintoni. (2024). Leveraging AI in e-learning: Personalized learning and adaptive assessment through cognitive neuropsychology - A systematic analysis. *Electronics*, 3762-3785. <https://doi.org/10.3390/electronics13183762>
- Oulamine, A., El Gareh, F., Hattabou, & Elmenssouri, A. (2025). The evolution of e-learning and its challenges in higher education: A theoretical review. *African Scientific Journal*, 3(28), 174-196. <http://africanscientificjournal.com/index.php/AfricanScientificJournal/article/view/1034>
- Poon, W. C., Kunchambo, V., & Koay, K. Y. (2024). E-Learning Engagement and Effectiveness during the COVID-19 Pandemic: The Interaction Model. *International Journal of Human-Computer Interaction*, 40(2), 393-408. <https://doi.org/10.1080/10447318.2022.2119659>
- Puniatmaja, G. A., Parwati, N. N., Tegeh, I. M., & Sudatha, I. G. W. (2024). The effect of e-learning and students' digital literacy towards their learning outcomes. *Pegem Journal of Education and Instruction*, 14(1), 348-356. <https://doi.org/10.47750/pegegog.14.01.39>
- Qazi, M. A., Sharif, M. A., & Akhlaq, A. (2024). Barriers and facilitators to adoption of e-learning in higher education institutions of Pakistan during COVID-19: perspectives from an emerging economy. *Journal of Science and Technology Policy Management*, 15(1), 31-52. <https://doi.org/10.1108/JSTPM-01-2022-0002>
- Rahespar, Z., & Salehi, K. (2020). Educational-Transformational Trends Influencing School Management: Fundamental Education Reform Document of the Islamic Republic of Iran. Fifth International Conference on New Horizons in Humanities and Management Sciences,
- Recalde-Carranza, G. M. (2023). E-Learning as a Study Methodology in Primary Education Students: A Bibliometric Study in Scopus Between 2018-2022. *International Journal of Membrane Science and Technology*, 10(3), 2654-2666. <https://doi.org/10.15379/ijmst.v10i3.3238>
- Sadeghi, S. H. (2024). The effect of gamified e-learning on marine ecology education: insights from Iranian maritime students. *Environmental Education Research*, 1-18. <https://doi.org/10.1080/13504622.2024.2415944>
- Zahedi, M. H., Farahani, E., & Peymani, K. (2023). A Virtual e-Learning Environment Model Based on Metaverse. 10th International and the 16th National Conference on E-Learning and E-Teaching (ICeLeT),
- Zandi, B., Saeidi, S., Masoumi Fard, Marjan, & Sarmadi, M. R. (2023). Explaining the Dimensions and Components of E-learning of Command and Staff University of AJA (With the Approach of Content Analysis). *MILITARY MANAGEMENT QUARTERLY*, 23(89), 35-54. <https://doi.org/10.22034/iamu.2023.1989456.2839>
- Zarifsanaiey, N., Farrokhi, M. R., Karimian, Z., Hoseini, S., Chahartangi, F., & Shahraki, H. R. (2024). Lesson learned from assessing teachers' and students' perspectives regarding the quality of e-learning in medical education during the pandemic: a mixed-methods study. *BMC Medical Education*, 24(1), 171. <https://link.springer.com/article/10.1186/s12909-024-05160-4>
- Zheng, H., Qian, Y., Wang, Z., & Wu, Y. (2023). Research on the Influence of E-Learning Quality on the Intention to Continue E-Learning: Evidence from SEM and fsQCA. *Sustainability*, 15(6), 5557. <https://doi.org/10.3390/su15065557>